

Јелена Дамјановић¹

ПРЕГЛЕДНИ ЧЛАНАК

**РЈЕШАВАЊЕ СПОРОВА У ОКВИРУ СВЈЕТСКЕ
ТРГОВИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ**

doi: 10.7251/SPMSR1750103D

***Апстракт:** У данашњем модерном добу када је спор неизоставан пратилац пословноправних односа, алтернативно рјешавање спорова добија на значају у односу на редовне видове рјешавања спорова судским путем. Свјетска трговинска организација (СТО) свој значај дугује високом степену извршења одлука које су донесене путем арбитражног рјешавања спорова. У овом раду ће посебно бити приказане двије одлуке из области пословног права и права индустријске својине, са јасном назнаком утицаја арбитражних одлука на међународно пословање.*

***Кључне ријечи:** спор, Свјетска трговинска организација, арбитража.*

УВОД

Рјешавање спорова било путем суда или арбитража, је есенцијални дио пословно-правних односа. Спор је неизоставан пратилац пословно-правних односа, и у интересу је странака да се спор ријеша са што мање економских губитака, који се не читавају у виду судских токова, већ и у губитку пословног угледа уколико спор буде експониран јавности. Како се спорови јављају унутар националних држава, још у већој мјери су за-

¹ Доцент на Факултету пословне економије, Бијељина Универзитета у Источном Сарајеву. jelenadamjanovic83@gmail.com

ступљени спорови на међународном нивоу. У сврху рјешавања спорова између странака које потичу са различитих суверенитета „Светска трговинска организација (скраћено СТО) установљена је посебном повелом, као резултат Уругвајске рунде преговора“.² СТО „је међународна организација са сталним апаратом чији је основни задатак да прати примену и унапређује споразуме о слободној трговини, врши надзор над светском трговином и решава спорове“.³

Ниједна од уговорних страна не прижељкује спор али до њега долази често, поготову ако су уговорне стране оне које имају пословно сједиште или пребивалиште у различитим правним суверенитетима. Сходно томе потребно је спор ријешити на најповољнији начин за обје стране путем преговора и компромиса.

Разлог због којег СТО ужива велико повјерење је тај што је у свом досадашњем дјеловању показала изразиту неутралност приликом рјешавања спорова, строго поштујући донијету регулативу из дате области, али оно што је најважније је да је приликом рјешавања спорова показала висок степен понашања у духу *bona fides*, не упирући прстом у кривца за насталу ситуацију, већ изналажења најбољег рјешења за обје стране у спору.

1. ОДЛУКА БРОЈ DS199 BRAZIL – MEASURES AFFECTING PATENT PROTECTION, (МЈЕРЕ КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА ПАТЕНТНУ ЗАШТИТУ)

Спор је настао између Сједињених Америчких Држава као тужиоца и Бразила као тужене стране. У даљњем тексту ћемо сагледати: сажетак спора; аргументе тужиоца; аргументе тужене стране те сам епилог спора, и анализирати спорна питања која су и довела до датог спора.

„Сажетак спора: Тужилац: Сједињене Америчке Државе; Тужени: Бразил; Треће стране: Доминиканска Република; Хондурас; Индија; Јапан; Цитирани споразуми: ГАТТ 1994: Чл. III Споразума о трговинским аспектима интелектуалне својине *Intellectual Property (TRIPS)*: Чл. 27, 27.1, 28, 28.1; Захтјев за консултације примљен: 30.05.2001. године; Обавијест о

² Владимир Стојиљковић, *Међународно привредно право*, (Београд: ИП Јустинијан, 2003), 88.

³ Владимир Тодоровић, *Трговина и облигације, 87 мултилатералних међународних конвенција и других аката*, (Београд: Службени гласник 2000), 19.

узајмном рјешењу 19.07. 2001. године.

САД су затражиле консултације са Бразилом у складу са одредбама бразилског Закона о индустријској својини из 1996. године (Закон бр. 9, 279 14.05.1996. године; ступио на снагу у мају 1997. године) и осталим повезаним мјерама, које установљавају “локалну производњу” као захтјев за добијање искључивих патентних права. САД су се усредоточиле на то да захтјеви за “локалном производњом” могу бити задовољени локалном производњом и неувожењем патентираниог предмета.

Одређеније, САД сматра да бразилски захтјеви “локалне производње” уговарају да ће патент бити предмет принудне лиценце у одређеном случају уколико патенте “ради“ на територији Бразила. САД даље истичу да Бразил изричито дефинише “неуспјех да ради” као “неуспјех да производи или неуспјех недовршавања производње производа” или “неуспјех потпуног искориштавања патентног процеса”. САД сматра да овакви захтјеви нису у складу са обавезама које је Бразил преузео ТРИПС споразумом члан 27 и 28. и чланом III ГАТТ-а (*GATT*) 1994.

Панел и процедуре жалбеног тијела: На састанку 01.02.2001. године ДСБ је установио Панел. Куба, Доминиканска Република, Хондурас, Индија и Јапан искористиле су своја права треће стране.

Узајамно рјешење: 05.07.2001. године, стране у спору су обавјестиле ДСБ о заједничком рјешењу на задовољство обје стране”.⁴

Као што видимо у датом спору између двије земље као предмет спора јавила се одредба националног закона једне стране у спору, за коју друга страна у спору сматра да није у складу са преузетим обавезама ТРИПС споразума тачније чланом 27. и 28, те чланом III ГАТТ-а.

Члан 27. ТРИПС споразума предвиђа патентабилне предмете, односно које услове морају да задовоље проналасци да би се додијелила патентна заштита:

“1. Имајући у виду одредбе става 2. и 3. патенти се додјељују за сваки проналазак, било да се ради о производима или поступцима из свих области технике, под условом да су нови, да садрже инвентивни ниво и да су подобни за индустријску примену. Под условима става 4. члана 65. става 8. члана 70. и става 3. овог члана, патенти су доступни и патентна права се могу користити без дискриминације у односу на место проналаска, област

4 *World Trade Organization, Dispute settlement : Dispute DS199, Brazil – Measures Affecting Patent Protection*, www.worldtradeorganization.com, asp, приступљено 5. септембар 2013, 13:00.

технике и то да ли се ради о увезеним или локално произведеним производима.

2. Чланице могу искључити из патентабилности проналаске чије би спречавање комерцијалне експлоатације на њиховој територији било неопходно да би се заштитио јавни ред и морал, укључујући заштиту живота или здравља људи, животиња и биљака, или да би се избегло озбиљно нарушавање животне средине, под условом да се искључење не спроводи само зато што је експлоатација забрањена националним законом.

3. Чланице такође могу искључити из патентабилности:

а) дијагностичке, терапеутске и хируршке методе лечења људи или животиња;

б) биљке или животиње, осим микроорганизама, и суштински биолошке поступке за производњу биљака или животиња, осим небиолошких и микробиолошких поступака.

Међутим, чланице ће обезбедити заштиту биљних сорти, било путем патента, било одговарајућим *sui generis* системом или њиховом комбинацијом. Ова одредба ће се преиспитати 4 године након ступања на снагу *WTO* Споразума”.⁵

Члан 28. ТРИПС споразума предвиђа, додијељена права:

1. „Патент свом власнику даје сљедећа искључива права:

(а) када је предмет патента производ, право да спречи трећа лица која немају његову сагласност да врше дела производње, коришћења, нуђења на продају, продаје или увоза у те сврхе тог производа;

(б) када је предмет патента поступак, право да спречи трећа лица која немају његову сагласност да врше дело коришћења поступка, као и дела: коришћења, нуђења на продају, продаје или увоза у ове сврхе производа директно добијених тим поступком.

2. Власници патента такође имају право да преносе или уступају патент у наслеђе и да закључују уговор о лиценци“.⁶

Спорни Члан 68. бразилског Закона о индустријској својини из 1996. године (Закон бр. 9, 279 14.05.1996. године; ступио на снагу у мају 1997. године) регулише питање принудне лиценце. „Ималац патента подлијеже принудној лиценци уколико остварује своја права на увриједљив начин,

⁵ Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине - ТРИПС из 1994. године, чл. 27

⁶ *Ibid.*, чл. 28

или се путем истих бави злоупотребом економске моћи, доказано у складу са законом у управној или судској одлуци.

(1) Сљедеће такође намеће обавезну лиценцу:

I. Неексполатацију предмета патента у оквиру бразилске територије због неуспјеха производње или непотпуне израде производа, или неуспјеха да се у потпуности искористи патентирани процес, осим у случајевима када то није економски изводљиво, када се дозвољава увоз; или

II. Комерцијализација која не задовољава потребе тржишта.

(2) Лиценца може бити затражена само од лица које има легитимни интерес и које има техничку и економску способност да се ефикасно искористи предмет патента, који ће претежно бити намијењен домаћем тржишту, у том случају изузетак садржан у тачки I из претходног става се гаси.

(3) У случају да је принудна лиценца додијељена на основама злоупотребе економске моћи, прималац лиценце који предлаже локалну производњу ће бити осигуран одређени период, ограничен одредбама члана 74.м на увоз предмета лиценце, под условом да је изведен на тржиште директно од стране имаоца права или уз његову сагласност.

(4) У случају увоза зарад искоришћавања патента и у случају увоза као што је предвиђено у претходном ставу, трећим странама ће такође бити дозвољено да увезу производе произведене према процесу или производу патената, под условом да је уведен на тржиште од стране имаоца права или уз његову сагласност.

(5) Принудна лиценца која је предмет става 1. ће се захтијевати само када прођу 3 (три) године откад је одобрен патент⁷.

САД су заузеле становиште да бразилски национални закон мимо ТРИПС споразума врши дискриминацију страних ималаца патента на територији Бразила, тако што предвиђа додјељивање принудне лиценце домаћим произвођачима патентираног предмета (конкретном случају се радило о фармацеутским производима односно лијеку за ХИВ вирус). На овакав начин се очигледно жели заштитити било домаћа производња на тај начин што ће се ималац патента који је признат у датој држави обавезати да патентирани изум користи у датој земљи.⁸

⁷ Brazil, *Industrial Property Law, Law No. 9.279, of May 14, 1996 as amended by Law 10.196 of February 14, 2001*), чл. 68, https://www.jpo.go.jp/...sonota.../brazil/industrial__asp, приступљено 5. август 2014, 15:40.

⁸ Вид. Мировић, Драгутин, Поповић, Витомир, *Трговинско право статусни дио-*

„Члан 68. Бразилског Закона о индустријској својини који је ступио на снагу 14. 05. 1996. године, наводно усклађеног са новим режимом ТРИПС споразума, захтјева од ималаца патената у Бразилу да производе патентирани производ у Бразилу (захтјев за локалном производњом).

Уколико учине супротно, то би могло довести до наметања принудне лиценце, по истеку три године од одобравања патента, осим уколико ималац патента докаже да производња у Бразилу не би била економски исплатива или на неки други начин неоправдана. Овај спорни одјељак бразилског патентног права је био коришћен од стране Владе да би успоставила успјешан анти-AIDS програм који нуди бесплатне антиретровиралне лијекове пацијентима. Приступачност лијека је била од кључног значаја за наставак програма, и увођење закона је увелико допринијело паду цијене лијекова за 79% у периоду између 1996. године и 2000. године“.⁹

1.2 Захтјев за консултације WT/DS199/1 G/L/385 IP/D/23 08.06.2000. године (00-2254)

„Након што је захтјев за консултације упућен од стране Сједињених Држава, Сталне мисије Сједињених Држава ка Сталној мисији Бразила и предједавајућем ДСБ-а у складу са Чланом 54.4 ДСУ-а. Консултације су затражене у складу са Чланом 4. Разумјевања правила и поступака за вођење рјешавања спорова (*Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes*) ДСУ-а, Чланом XXII Генералног споразума о царинама и трговини 1994 (ГАТТ 1994) и Чланом 64. Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине (ТРИПС споразум) (у мјери у којој то обухвата Члан XXII у складу са одредбама Бразилског закона о индустријској својини из 1996. године (Закон бр. 9, 279 14.05.1996.; ступио на снагу маја 1997. године) и других везаних мјера, које установљавају захтјев за „локалном производњом“ за уживање искључивих права из патента који могу бити задовољени само домаћом производњом, а не увозом-патентираног производа.

Посебице, бразилски захтјеви за “локалном производњом” уговарају да ће патент бити предмет принудне лиценце уколико предмет патента

привредна друштва, (Бијељина: Универзитет у Источном Сарајеву- Факултет пословне економије, 2007), 263.

⁹ *Ibid.*, 295.

не “ради“ на територији Бразила. Бразил исто тако експлицитно дефинише “немогућност функционисања” као “немогућност производње или непотпуне производње производа”, или “неуспјех потпуног искориштавања патентираног поступка”. Сједињене Државе сматрају да такав захтјев није у складу са обавезама Бразила према члановима 27. и 28. ТРИПС споразума и Члана III ГАТТА из 1994. године¹⁰.

Према наводима САД, одредбе бразилског националног законодавства у први план стављају домаће интересе испред ималаца права патента који потичу са другог суверенитета. Уколико члан 27. ст. 1 ТРИПС Споразума наводи: „Имајући у виду одредбе става 2. и 3., патенти се додјељују за сваки проналазак, било да се ради о производима или поступцима из свих области технике, под условом да су нови, да садрже инвентивни ниво и да су подобни за индустријску примену. Под условима става 4. члана 65., става 8. члана 70. и става 3. овог члана, патенти су доступни и патентна права се могу користити без дискриминације у односу на место проналаска, област технике и то да ли се ради о увезеним или локално произведеним производима“¹¹. Уочљиво је да се САД позивају да бразилски закон дискриминише имаоце патената из других земаља уколико се исти не користе на територији Бразила, односно да се прави разлика између увезених и локално произведених патентираних производа. Овакав навод сам по себи је доста широко постављен. Тужилачка страна оспорава национално законодавство тужене стране, позивајући се да оно није у складу са међународним споразумом. Те своје аргументе заснива на широком тумачењу законских прописа.

Тумачење закона није новина, и „није последица субјективне неспособности његовог творца, која би се иначе, могла отклонити, већ мањкавости, ако би се тако могла уопште назвати, иманентне самој природи његове општости и утолико нужна и априорна. „Јер закон се, начелно, односи на мноштво случајева и чињеничних стања који се непрекидно мењају. Баш због тог мноштва и те променљивости, закон, чак и кад би могао (што иначе, није случај), не би смео да буде затворен, потпун и једносмислен. Испоставља се, дакле, да је недовршеност закона *conditio sine qua non* његове функције“¹².

10 World Trade Organization, Dispute settlement : Dispute DS199, Brazil – Measures Affecting Patent Protection, www.worldtradeorganization.com, asp, приступљено 5. септембар 2013, 12:00.

11 ТРИПС, чл. 27, ст.1

12 Радмила Васић, Коста Чавошки, *Увод у право II*, (Београд: Драганић, 1999), 260.

1.3 Обавјештење о постизању узајамног рјешења WT/DS199/4 G/L/454 IP/D/23/Add.1 19.07. 2001. године.(01-3506)

„Сједињене Америчке Државе и Бразил су обавјестиле Орган за рјешавање спорова да су постигли узајамно рјешење спора на задовољство обе стране по питању које је покренуто од стране Владе Сједињених Држава у предмету WT/DS199/1 (Бразил- Мјере у вези са патентном заштитом), 08.06.2000. године. Припремљени текст размјењених писама 19. и 25.06.2001. године везано за предмет спора, је прослијеђен одлучујућим Вијећима и Комитетима, као и Органу за рјешавање спорова“.¹³ Као што је наведено, спор је настао из сукоба закона домаћих прописа и међународног права. Наведени сукоб закона се одразио на пословни однос између Бразила и Сједињених Америчких Држава. САД компаније су сматрале да одредбе бразилског закона о индустријској својини представљају препреку за издавање принудних лиценци које се условљавају локалном производњом, иако у поменутом закону спорне одредбе стоји да се принудне лиценце додјељују само у случајевима када патент односно уколико предмет патента не “ради“ на територији Бразила. Бразил такође, експлицитно дефинише “немогућност функционисања” као “немогућност производње или непотпуне производње производа”, или “неуспјех потпуног искориштавања патентираног поступка”.

Овакво тумачење одредбе члана, 64. бразилског закона о индустријској својини је донекле сличан рјешењима закона упоредног права. Оно што, се такође, провлачи као предмет спора је измјена дате одредбе да ли је иста у складу са ТРИПС споразумом. Стране су спор ријешиле узајмним рјешењем, дакле путем компромиса. Обзиром да је спор ријешен путем компромиса, имамо јако мало увида на који начин је тачно компромис постигнут. Оно у шта јасно имамо увид је да уколико се тумачењем утврди да одредбе националних закона нису у складу са одредбама преузетих међународних споразума то може бити основ за покретање спора.

Без намјере да се заузимају стране, закључак који се намеће је тај да свака земља за себе мора да води рачуна о томе да, иако даје предност у примјени националног законодавства приликом издавања лиценци, уколико се приликом закључења уговора о лиценци као друга уговорна страна јавља субјекат са другог суверенитета.

¹³ *World Trade Organization, Dispute settlement : Dispute DS199, Brazil – Measures Affecting Patent Protection*, www.worldtradeorganization.com, asp, приступљено 5. септембар 2013, 18:30.

2. ОДЛУКА БРОЈ DS196 ARGENTINA- CERTAIN MEASURES ON THE PROTECTION OF PATENTS AND TEST DATA (ОДРЕЂЕНЕ МЈЕРЕ О ЗАШТИТИ ПАТЕНАТА И ТЕСТ ПОДАЦИМА)

Друга одлука коју ћемо разматрати, донесена је у оквиру Свјетске трговинске организације (СТО). Спор је настао између Аргентине и Сједињених Америчких Држава. У наредном дијелу овог рада размотрићемо: сажетак спора; аргументе тужиоца; аргументе тужене стране те сам епилог спора, и анализирати спорна питања која су и довела до датог спора. Сажетак спора „Тужилац : Сједињене Државе: Тужени: Аргентина; Цитирани споразуми: Споразум о трговинским аспектима интелектуалне својине (ТРИПС): чл. 27, 28, 31, 34, 39, 50, 62, 65, 70. Захтјев за консултације примљен 30.05.2000. Узајамно рјешење постигнуто 20.06. 2002. године“.¹⁴

2.1 Захтјев за консултације

„Дана 30.05.2000. године САД су затражиле консултације са Аргентином у вези са аргентинским законским режимом за вођење евиденције о патентима у Закону 24,481 (према амандманима закона 24,572), Закон 24, 603 и Уредбом 260/96; и Законом о заштити података 24, 766 и Регулативом 440/98 и осталим повезаним мјерама. САД сматрају да Аргентина:

- није у стању да пружи заштиту од нелојалне комерцијалне употребе необјављених тест или других података, поднесених као захтјев за тржишно одобрење фармацеутских или пољопривредних производа;
- непримјерено искључује одређене предмете из патентирања, укључујући и микроорганизме;
- није у стању да обезбиједи хитне и ефективне провизионе мјере, као што су прелиминарне забране, у сврху спрјечавања кршења патентних права;
- ускраћује одређена искључива права за патенте, као што су заш-

14 *World Trade Organization, Argentina — Certain Measures on the Protection of Patents and Test Data*, www.worldtradeorganization.com, asp приступљено 16. септембар 2013, 21:00.

тита производа добијених патентираним процесима производње и право на увоз;

- није у стању да обезбиједи одређену заштиту приликом обезбјеђивања принудних лиценци, укључујући вријеме и оправдање заштите принудних лиценци додјељених на основу њиховог неадекватног коришћења;
- неприкладно ограничавају ауторитет своје надлежности да би пребацили терет доказивања у грађанским парницама укључујући и кршење права поступка патентирања: и
- поставља недозвољена ограничења на одређене прелазне патенте да би ограничила искључива права додјељена овим патентима, и да би онемогућила прилику имаоцима патената да унесу исправке у пријаве које су у поступку заштите у циљу остваривања одређене заштите коју предвиђа ТРИПС споразум.

Према САД-у правни режим Аргентине који уређује патенте и заштиту података није у складу са обавезама Аргентине преузетим под ТРИПС споразумом, укључујући чланове 27, 28, 31, 34, 39, 50, 62, 65 и 70 Споразума.¹⁵ Као што видимо, предмет спора се односи на законска рјешења аргентинских закона за које САД сматрају да нису у складу са међународним прописима из дате области. Таква једна законска неусклађеност доводи до правне неуједначености и неминовно до спора између уговорних страна које потичу са различитих правних суверенитета, односно код оних уговора код којих постоји елемент иностраности било да је везан за уговорне стране, предмет уговора или мјесто закључења и извршења уговора. Овакви спорови задиру у питање националног законодавства, да ли оно заиста није у складу са преузетим међународним обавезама и да ли ставља у неравноправан положај уговорне стране приликом закључења уговора о лиценци гдје једна од уговорних страна има пословно сједиште у некој другој земљи.

¹⁵ *Ibid.*,

2.2 Обавјештење о узајамно постигнутом рјешењу

„Дана 31.05.2002. године САД и Аргентина су обавијестили ДСБ да су постигле споразум о свим предметима на које је указала САД у свом захтјеву за консултације у вези са спором Аргентина-заштита фармацеутских патената и заштите тест података за пољопривредне хемикалије (*WT/DS171*)“.¹⁶ Овај спор је окончан узајмним рјешењем, те стога не можемо јасно да видимо у којим дијеловима су се тужилац и тужени усагласили у предмету спора, једино што можемо је да дамо увид у дио објашњења узајмног рјешења странака у спору који се односи на принудне лиценце и увозна ограничења да бисмо добили јаснију слику у погледу остварења права ималаца патената и промета права индустријске својине закључењем уговора о лиценци.

Разматрањем одлука донесених у оквиру Свјетске трговинске организације (СТО – *World Trade Organization (WTO)*) - као најрепрезентативнијег вида арбитражног рјешавања спорова у области права интелектуалне својине обрађени су доступни примјери из праксе везани за уговор о лиценци.

Услијед наглог пораста развоја глобалне економије која се заснива на концептуалним производима, високој технологији и међународној размјени све то заједно чини право индустријске својине једном од најбитнијих вриједности развијених и растућих привреда, чији муњевит развој модерне технологије у пољу иновација тражи заштиту на глобалном нивоу.

Уколико се има у виду чињеница да легислатива, није у могућности да иде у стопу са технолошким развојем, који изражава потребу за правним регулисањем, и правном заштитом, сасвим је логично да ће странке у спору, тражити друге механизме заштите својих права осим редовног поступка пред судовима.

Као што видимо поље дјеловања СТО је широко, но оно што нас највише интересује је рјешавање спорова у оквиру Свјетске трговинске организације, односно арбитражно рјешавање спорова у оквиру СТО у области заштите права интелектуалне својине, односно права индустријске својине чији се промет врши по основу уговора о лиценци.

Опште је познато, да без обзира на то колико су законски прописи једне земље, добри закони у формалноправном смислу, у материјалноправ-

16 *Ibid.*,

ном смислу су добри онолико колико се примјењују.

Исти случај је и са правилима међународних организација, које су и настале са настојањем да регулишу на потпунији начин, материју на коју се односе, али и да обезбиједи механизме путем којих ће се обезбиједити поштовање исте. ТРИПС споразум у свом трећем дијелу покрива питање које се односи на саму примјену споразума. Уједно, даје упутства владама земаља чланица СТО и онима које претендују да то буду, на који начин се ће се рјешавати спорови из области права интелектуалне својине.

Поред уобичајених међународних арбитражних одлука, сталних и привремених институција арбитража, посебно мјесто заузимају рјешавање наведених спорова, од стране арбитража формираних у оквиру СТО, чије одлуке без сумње имају велики ауторитет, у односу на све земље чланице СТО, али и оне које претендују да то једног дана постану.

Свјетска трговинска организација, је формирана у циљу рјешавања спорова између земаља. Самим тим СТО се стара о примјени правних начела, на којима се заснива њено постојање.

СТО је трговинска арбитража која дјелује независно, и доноси одлуке у складу са начелима арбитражног права, начелима међународног пословног права и начелима на којима почива право интелектуалне својине.

Њен правно релевантан значај, потиче од саме чињенице да је у свом раду, успјела својим ауторитетом да помири интересе земаља које припадају англосаксонском правном систему са интересима земаља које припадају континенталном правном систему. СТО арбитража је посебна и по томе, што у једнак положај ставља субјекте које имају различиту економску снагу.

Није нимало лак, нити захвалан задатак помирити прецедентно право са континенталним правним системом, те приликом одлучивања у арбитражном поступку једнако уважити правне интересе, и једне и друге стране. Англосаксонско право се заснива на прецедентним одлукама судова, односно одлуке виших судова обавезују ниже судове, и тако долази до тзв. стварања законодавства које ће важити за све будуће сличне спорове.

Док је у континенталном праву обрнут процес стварања права, односно општом законском одредбом се регулише рјешавање појединачних случајева. СТО арбитража успјева да премости разлике, и у економском уређењу земаља.

У овом случају се ради о земљама, које почивају на капиталистич-

ком начину уређења тржишта, и оних које пролазе кроз период транзиције. У наведеном случају, се ради о странкама, које се налазе у неравноправном економском положају.

Иако је према начелима облигационог права установљено, да су сви учесници половноправних односа равноправни, али уколико се странке налазе у знатно несразмјерном економском положају, очигледно је да нису равноправне, и да може доћи до евентуалног наметања воље, у било којој фази уговорних односа, приликом закључења уговора, извршавања уговорних обавеза и престанка пословноправног односа. Пословноправни односи се додатно компликују уколико уговор о лиценци посједује у себи елемент иностраности.

Највећи допринос који је СТО арбитража дала, је управо тај што је својим механизмима, успјела да поред ефикасног рјешавања спорова буде, исто тако ефикасна у извршавању арбитражних одлука.

Независност СТО арбитраже, се огледа у више видова, као прво арбитражи не припадају суверенитетима са којих потичу странке у спору; друго, странке бирају, да се обрате међународној трговинској арбитражи, по својој слободној вољи. Разлог томе је што имају пуно повјерење у рад и дјеловање СТО, и арбитраже СТО.

Странке унапријед да знају, да ће арбитражна одлука бити праведна, и у складу са законом, али оно што странке највише интересује је свакако извршност арбитражне одлуке, коју СТО обезбјеђује својим механизмима.

Кад дође до несавјесног понашања странке, самим тим се руши и углед арбитраже која је донијела дату одлуку. Не види се смисао у њеном постојању, као што се не види смисао позитивног закона који се не примјењује у пракси.

Уколико су странке несавјесне, може доћи до великог броја негативних посљедица и по саме странке. Странка у чију је корист пресуђено и даље трпи негативне посљедице које су и довеле до обраћања арбитражи, те самим тим има губитке у пословању.

Одлуке које су донесене у оквиру арбитража које имају ефективна средства извршења, стварају повољну правну климу, како за рад арбитраже тако и за развој права интелектуалне својине.

Уколико су правни субјекти сигурни, да ће њихова права бити заштићена, како добрим законодавством тако и одлукама арбитража које су извршене, они ће бити охрабрени да развијају, своју машту, и иновације без бојазни да ће бити изложени недостатку правне заштите.

Обрађени су спорови између Латиноамеричких земаља Бразила и Аргентине у спору са САД-ом. Анализирани предмети спора, аргументе страна у спору и диспозитиви одлука, је дат критички осврт на меритум спорова, и диспозитив арбитражних одлука.

Први спор је настао између Сједињених Америчких Држава и Бразила, спор је био веома осјетљиве природе обзиром да је се као предмет спора нашла одредба националног законодавства једне земље у овом случају Бразила.

Други спор се односио на спор између Сједињених Америчких Држава и Аргентине. Предмет спора је био сличне природе као и спор између Сједињених Америчких Држава и Бразила. Предмет овог спора је било питање да ли су прописи Аргентине у складу са ТРИПС споразумом.

Национални закони су различити од земље до земље што је сасвим природна последица развитка правних система који су се у одређеним областима развијали аутохтоно, у другим преузимајући рјешења других правних система, у одређеним случајевима они свој развитак дугују и пословној пракси, пословним обичајима.

Но, уколико земље прихвате одређени међународни споразум или међународну конвенцију без обзира да ли се ради о земљама изворним потписницама исте или члановима по накнадном приступу, чином ратификације тај међународни пропис добија јачу правну снагу у односу на национално законодавство. Земље потписнице су свјесне да поред права на себе преузимају и обавезе предвиђене датим међународним уговором или конвенцијом.

Наведени спорови су настали већином због тога што су се одредбе националних закона Бразила и Аргентине сматрале неусклађене са самим међународним законодавством из дате области уговора о лиценци. Јако је тежак задатак тумачити правну норму националног законодавства те да ли она јесте или није у складу са међународним прописом.

На овакав начин се заправо задире у надлежност и сувереност националног законодавства једне земље, но као што смо претходно навели уколико су те земље прихватиле међународни споразум из дате области свјесне су да он има вишу правну снагу у односу на унутрашње позитивноправне прописе.

ЗАКЉУЧАК

Посљедица оваквих арбитражних одлука које утврде да постоји несклад између националног законодавства и међународних прописа из исте области, је измјена спорног закона.

Разлог томе је што дате спорне одредбе закона стваљају у дискриминаторски положај, било даваоце било стицаоце лиценце које потичу са трећих правних суверенитета у односу на домаће давоце или стицаоце лиценце, што свакако није била намјера међународног законодавства.¹⁷

Заправо потпуно супротно, наднационално законодавство је и настало да би сви учесници правних послова тако и правног посла лиценце имали једнак положај, како приликом закључења уговора, његовог извршења и трајања самог правног посла.

Као што смо већ навели највећи значај који посједује Свјетска трговинска организација и спорови које она рјешава пред својом арбитражом је висок степен извршности одлука донесених пред овом арбитражом, те самим тим није ни чудо да странке у спору износе свој спор пред СТО арбитражу и имају у њу висок степен повјерења. Оно што је за странке у спору најбитније јесте сигурност у извршењу арбитражних одлука СТО.

¹⁷ Вид. Витомир Поповић, Радован Вукадиновић, *Међународно пословно право, посебни део уговори међународне трговине*, (Бањалука – Крагујевац: 2010), 11.

Jelena Damjanović

SOLVING DISPUTES IN THE WORLD TRADE ORGANIZATION AND THEIR IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF BUSINESS AND CORPORATE RELATIONS

***Summary:** In today's modern age when the dispute is an indispensable companion business relations, alternative disputes resolution important in relation to regular aspects of resolving disputes in court. World Trade Organization (WTO) owes its great importance, the high level of execution of decisions solved by the arbitral resolving disputes. This paper will specifically be shown two decisions in the field of business law and industrial property rights, with a clear indication of the impact of arbitral awards on international business.*

***Key words:** dispute, World Trade Organization, arbitration.*

ЛИТЕРАТУРА

1. Васић, Радмила и Чавошки, Коста, *Увод у право II*, Драганић, Београд 1999.
2. Мирковић, Драгутин, Поповић, Витомир, *Трговинско право статусни дио-привредна друштва*, Универзитет у Источном Сарајеву- Факултет пословне економије, Бијељина, 2007.
3. Поповић Витомир, Вукадиновић Радован, *Међународно пословно право, посебни део уговори међународне трговине*, Бањалука – Крагујевац, 2010.
4. Стојиљковић, Владимир, *Међународно привредно право*, ИП Јустинијан, Београд 2003.
5. Тодоровић, Владимир, *Трговина и облигације, 87 мултилатералних међународних конвенција и других аката*, Службени гласник, Београд 2000.
6. Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине - ТРИПС из 1994. године.
7. *World Trade Organization, Dispute settlement : Dispute DS199, Brazil – Measures Affecting Patent Protection*, www.worldtradeorganization.com, asp, приступљено 5. септембар 2013, 13:00.
8. *Brazil, Industrial Property Law, Law No. 9.279, of May 14, 1996 as amended by Law 10.196 of February 14, 2001* , чл. 68, https://www.jpo.go.jp/...sonota.../brazil/industrial_, asp, приступљено 5. август 2014, 15:40.
9. World Trade Organization, Argentina — Certain Measures on the Protection of Patents and Test Data), www.worldtradeorganization.com, asp приступљено 16. септембар 2013, 21:00.